

Kaisa Haapakoski

Lectio Praecursoria 16.10.2015: Hyvä kuntoutustutkimustyössä¹

Johdanto – modernin kuntoutuksen humaani rakenne

Ihmiset satuttavat, vahingoittavat toisiaan ja rakastavat toisiaan, huolehtivat. Esimerkiksi armeija on luonut systemaattisia menetelmiä väkivaltaiseenkin puolustamiseen, jossa elämä vahingoittuu, kun taas kuntoutuksen menetelmiä on kehitetty elämää edistämään. Vahingoittuneita, silti elossa olevia ihmisiä, oli edellisten maailmansotien jälkeen paljon. Syntyi moderni kuntoutus (Kessler 1953; Järvikoski 1984) – ajatus siitä, että eloonjääneille voitaisiin laajasti ja systemaattisesti tehdä jotakin ei-tuhoavaa, selviytymistä edistävää.

Nykyäänkin ihmiset vahingoittuvat sodissa ja Suomeenkin on tullut pakolaisia ja turvapaikanhakijoita kriisialueilta. Silti täällä vahingoitutaan useimmiten muulla tavalla kuin suoraan sodan, vahingoittamis- tai tuhoamiskeinojen myötä. Kun veteraanikuntoutuksesta tuli häviävän pieni osa palvelujärjestelmää, sota lähes unohtui. Nykyisin kuntoutuksessa kohdataan esimerkiksi työssä ja liikenteessä vahingoittuneita ihmisiä, mutta myös ikääntyneitä ja sairastuneita. Ihmisen keho ole ikuinen.

Ihmisen mielikin voi järkkäyä ja järkyttyä. Ihmisen ympäristö voi olla järkyttävä, hänen toimintasuhteensa, läheissuhteensa, asumisensa, elämänlaatu ja mahdollisuus toiveikkaaseen elämään voivat romahtaa. On YT-neuvotteluja, organisaatiouudistuksia, avioeroja, työttömyyttä, asunnotomuutta, köyhyyttä, koulu- ja työpaikkakiusaamista, joita voivat seurata myös päihdeongelmat, lähisuhdeväkivalta, itsensä vahingoittaminen, itsemurhat. Lisäksi nykyään tunnistetaan monia terveysongelmia tunnettujen ja tilastollisesti merkittävimpien työkyvyttömyysdiagnoosien eli tuki- ja liikuntaelinvaivojen ja mielensairauksien lisäksi: on homeista, hajuista ja tuntemattomista tekijöistä allergisoitumista, neurologisia ongelmia, oppimisvaikeuksia, harvinaisia sairauksia. Useiden ongelmien synty- ja kehitysmekanismia ei tunneta. Vaikka ajatellaan että ihminen olisi autonominen, itseään järkevästi ohjaava, erillinen yksikkö, hänen ympäristönsä voi vahingoittaa häntä monin tuntemattominkin tavoin. Olivat vahinkojen ja vammojen syyt ja seuraukset mitä tahansa, ihminen toimii ja toiminnalla voidaan pyrkiä vaikuttamaan tilanteen etenemiseen.

Ihmisten kanssa työskenteleminenkin, ihmistyö, on toimintaa. Kaikenlaisessa ihmistyössä voidaan asettaa kysymys, kykeneekö toinen ihminen toiminnallaan vaikuttamaan toiseen ihmiseen ja hänen tilanteeseensa ei-tuhoavasti, elämää ja selviytymistä edistävästi. Vaikka kuntoutusjärjestelmä koostuu viimesijassa työntekijöiden toiminnasta, kuntoutustyöntekijäihmisten osuutta kuntoutusjärjestelmässä, sen tutkimuksessa ja kuntoutuksen tutkimuksessa, ei ole tutkittu riittävästi. Kuntoutusta ei silti tiettävästi ole ollut olemassa ilman menetelmää kehittänyttä ihmistöi-

¹ Kirjoitus on laadittu puheeksi ja se on esitetty *Lectio Praecursoriana* Kaisa Haapakosken sosiaalityön väitöskirjan ”Hyvä kuntoutustutkimustyössä. Abduktiivinen tutkimus kuntoutustutkimustyön hyväksityksellisistä ristiriidoista” tarkastustilaisuudessa 16.10.2015 klo 12. Vastaväittäjänä väitöstilaisuudessa toimi professori (emeritus) Juhani Lehto ja kustoksena professori Mikko Mäntysaari.

mijaa. Ihmistoimijat kehittävät menetelmiä. Myös teknologiaan tukeutuva kuntoutus ja kuntoutusjärjestelmä ovat ihmisten keksimiä. Järjestelmän osalta voidaan kysyä, onko mahdollista kehittää järjestelmä, jossa välitetään, selviydytään ja kiinnitytään eettisesti kestäväillä tavoilla yhteisiin, ei tuhota ja eroteta.

Kuntoutuksen toimijoita on olemassa valtaisa joukko. Suomessa valtion tulee perustuslaillisesti huolehtia ihmisarvoisen elämän turvaamisesta, kun ihminen ei itse tähän kykene (Perustuslaki). Lisäksi kerrotaan yhdenvertaisuudesta, vapauksista ja perusoikeuksista, joista yksi liittyy sosiaaliturvaan. Sosiaaliturva sisältää sosiaali- ja terveystalvet ja esimerkiksi terveyden edistämisen. Kuntoutusta ei perustuslaissa mainita. Kuntoutusta on silti olemassa. Kuntoutusjärjestelmä hajautuukin lukuisiin eri palveluihin sosiaali- ja terveydenhuollossa sekä perus- ja muussa opetuksessa ja esimerkiksi työeläke ja tapaturmavakuutuksessa (esim. Miettinen 2011; Pulkki 2012; Rissanen & Pulkki 2013). Kuntoutusjärjestelmässä pyritään moniin tavoitteisiin. Erityisesti puhutaan kuitenkin väestön työ- ja toimintakyvyn ylläpitämisestä.

Nykykuntoutuksen uudistamispyrkimykset ja poliittiset tavoitteet

Keväällä 2015 Suomi sai uuden hallitusohjelman, jonka mukaan on tarkoitus toteuttaa kuntoutusjärjestelmän kokonaisuudistus. Eräs konkreettinen ja välitön seuraus oli niin sanotun AURA-kuntoutuksen lopettaminen ennen kuin se alkoikaan. AURA-kuntoutus oli suunniteltu työikäiselle väestölle niin sanotun ASLAK- ja TYK-kuntoutuksen yhdistelmäksi. Kelan kautta oli valittu palveluntoteuttajalaitoksia, joissa kuntoutusorganisaatioiden työntekijät olivat jo lähteneet etsimään kuntoutujia alkaviin kuntoutuksiin. Rahoitus peruttiin. Asiasta ehdittiin keskustella myös eduskunnan suullisella kyselytunnilla kesäkuussa. Perhe- ja peruspalveluministeri Juha Rehula (keskustapuolueesta) aloitti vastauksensa:

”Arvoisa rouva puhemies! Kokonaisuudistus tarkoittaa sitä, että jo kuntoutuksen käsite pitää kyetä määrittelemään niin, että se vastaa 2020-luvun työelämän vaatimuksia. Lähdetään ihan perusasioista, siitä, mitä se kuntoutus on, mitkä kokonaisuudet, mitkä asiat siihen liittyvät.” (Eduskunnan asiakirja-arkisto 2015)

Ministeri otti puheeksi kuntoutuksen perusteisiin menemisen käsitteistöstä alkaen. Lisäksi hän huomautti toisena asiana, että kuntoutuksen tehtävänä on jatkossakin pidentää työuria ja työssäjaksamista.

Työurien pidentäminen ja työssäjaksaminen ovat vain yhdenlaisia kuntoutuksen tavoitteita. Kuntoutuksessa on monia tavoitteita, eikä selvää arvoyhtenäisyyttä ole ollut olemassa (vrt. Dougherty 1991; Curtis 1998; Loisel ym. 2005; Harley ym. 2003; Day ym. 2010; Chatterjee 2005; Emener 1991). Lisäksi, vaikka yhdelle henkilölle arvot olisivat selkeitä, voi arvojen mukaisen toiminnan toteuttaminen olla kuntoutusjärjestelmässä hankalaa.

Olemmekin jo vuosia kuulleet keskustelua suomalaisen kuntoutuksen hajanaisuudesta. Hajanaisuutta voi liittyä erityisesti siihen, mitä arvoja eri tahoilla painotetaan. Kuntoutusjärjestelmää on moitittu jopa epäjärjestelmäksi. Myös tutkimuksissa tämä asia on todettu toistuvasti. Suomalai-

nen kuntoutus on monitoimijaista, monilakista ja monien hallinnonalojen, instituutioiden ja ammattien toteuttamaa, vaikka sitä on yritetty uudistuksissa yhtenäistää monta kertaa. (vrt. Raja-vaara & Lehto 2013; Miettinen 2011.) Nytkin saamme vasta vuosien kuluessa nähdä, miten tulevassa kokonaisuudistuksessa käy.

Vaikka poliittisia uudistuksia tehtäisiin lukuisia, voidaan keskittyä myös siihen, mitä tiedämme nyt, mitä kuntoutuksen perusteet ovat tällä hetkellä. Kuntoutusalan tutkimus hajautuu eri tieteenaloille, eikä kovin runsaasti ole olemassa kuntoutuksen perustutkimusta. Perustutkimuksellisesti, voitaisiin esimerkiksi pyrkiä hahmottamaan, mikä kuntoutuksessa, kuntoutustoiminnassa ja kuntoutustyössä näyttää pitävältä. Lisäksi voitaisiin pyrkiä selvittämään, mihin kuntoutustyössä tukeudutaan - mitä ovat keskeisimmät kuntoutustyön perustelut, päämäärät ja viimesijaiset rajat.

Abduktiivisesti tutkittu tapaus: kuntoutustutkimustyö

Lähdin itse tutkimaan kuntoutustyötä suomalaisen kuntoutusjärjestelmän puitteissa ottamalla käsitteeseen erään hyvin pitkään järjestelmässä mukana olleen palvelun, kuntoutustutkimuksen. Kuntoutustutkimuksia toteutettiin aluksi yhden lain perusteella muutamassa paikassa. Nyt tutkimuksia toteutetaan lukuisten eri lakien myötä eri organisaatioissa, niin julkisissa sairaaloissa kuin myös yksityisissä ja kolmannen sektorin organisaatioissa. Kuntoutustutkimuksissa selvitetään moniammatillisesti palveluun saapuvien ihmisten työ- ja toimintakykyä ja pyritään luomaan kuntoutussuunnitelmia. Usein kuntoutustutkimus on kuntoutujalle väylä muihin kuntoutuspalveluihin, silti tutkimus voi johtaa myös eläkkeelle. (vrt. esim. Pensola ym. 2012; Vilkkumaa 2001.) Kuntoutustutkimuksia on toteutettu Suomessa pitkään, sen alku paikantui tutkimuksessani sotien jälkeisiin vuosiin ja toiminnan aloittaminen 1950-luvun alkuun.

Tieteellisestä tutkimuksesta voidaan ajatella, että tutkijat käyttävät runsaasti aikaa tehdäkseen mahdollisimman selkeitä tutkimuksia ja tutkimussuunnitelmia, jotka sitten toteutetaan ja tuloksena syntyy uutta tietoa. On kuitenkin oleellista kysyä, voidaanko uutta tietoa saavuttaa niin, että jo alussa tiedämme kaikki uuden tiedon rakennusaineet. Kuntoutuksen tutkimuksenkin parissa voidaan nähdä uusia tutkimuskohteita ja palata myös kuntoutuksen peruskysymyksiin - tiedämmekö todella, mihin esimerkiksi kuntoutustyössä tukeudutaan ilman että tiedustelisimme asiasta edes jotakin kuntoutusta toteuttavilta ihmisiltä.

Lähtiessäni tutkimusentekoon, esimerkiksi tieto siitä, mitä ihmistoimijat ajattelevat työstään eri työympäristöissä, miten he kuvailevat työtään, oli puutteellista. Olin aiemmassa työssä kuntoutussosiaalityöntekijänä nähnyt, että kuntoutusjärjestelmä koostuu lukuisista erilaisista organisaatioista ja ihmisistä sekä ammateista. Rahoituskanavien lisäksi aivan jo fyysiset kuntoutustoiminnan tilat ovat erilaisia. Kuntoutusta voidaan toteuttaa sairaalamaisessa ympäristössä osastoilla ja esimerkiksi todella komeissa ja uudenaikaisesti sisustetuissa toimistohuoneissa, kylpylöissä, joskus myös uima-altaassa, hevostalleilla tai taidepajalla. Myös erilaiset säännöt ja periaatteet vaihtelevat. Eri ammateilla on esimerkiksi omia eettisiä koodistoja, mutta ei yhteisiä. Tutkimuksista puuttui siis tietoa kuntoutustyöstä sen toteuttamisympäristössä sekä ihmistoimijan käsityksistä, eli tietoa, jossa ei sivuuteta kokonaan toimijoiden sisäistä maailmaa.

Kun vahvaa tutkimustietoa ei ollut helposti löydettävissä, suuntasin tutkimuksen alussa katseeni teoriaan. Olin hyvin kiinnostunut useista eri teorioista. Lopulta huomasin erityisesti professioteoriat, joissa käsiteltiin ammattilaisten valtaa suhteessa asiakkaisiin mutta myös heidän työnsä mahdollistaviin organisaatioihin. Kiinnostuin lisäksi erityisesti professionalismin ideaalia käsittelevistä teorioista. Tutkimuslähtökohta sai ensimmäisen kiinnkohdan, kun valitsin yhden teorian tutkimuksen alustavaksi apuvälineeksi, amerikkalaisen jo edesmenneen professiososiologin Eliot Freidsonin professionalismiteorian (2001).

Tässä kuntoutustyötä ja sen teoriaa käsittelevässä tutkimuksessani osoittautui myöhemmin, että professiososiologi Freidsonin (2001) teoriaa pystyi hyödyntämään tutkimuksen apuvälineenä, mutta siinä oli lukuisia puutteita. Teorian perusteluissa puhuttiin esimerkiksi työtä järjestävien ideologiaa sisältävien logiikkojen, professionalismin, konsumerismin ja managerismin hyveistä ja paheista. Professionalismi kiinnittyi Freidsonin mukaan hyvän ja laadukkaan työn arvoihin, managerismi esimerkiksi tehokkuuteen ja harkinnanvaraisuuden minimoimiseen työssä ja konsumerismi oman edun ja voiton tavoitteluun. Sitä, mitä esimerkiksi hyvä ja laadukas työ tarkoittaa, ei teoriassa käsitelty.

Tilanteessa, jossa aiempaa tutkimustietoa ei kovin paljon löytynyt, oli aputeorian lisäksi myös tärkeää löytää soveltuva tutkimusstrategia. Lähdin tekemään abduktiivista tutkimusta. Abduktiivinen tutkimus ei ole totuutta tai teoriaa säilyttävää. Sen avulla haetaan ja tavoitellaan uutta tietoa, havaintoja ja teoriaa. Joskus on puhuttu myös arvaamisesta tai parhaan selityksen hakemisesta, sekä johtolangoista joiden avulla tutkimusta suunnataan uudelleen (Charles Peircen näkökulmasta esim. Grönfors 1982; Paavola 2006; Paavola ym. 2006; vrt. myös Alasuutari 1989). Silloin kun tarkoituksena on tuottaa uutta tietoa, tarvitaan jossain vaiheessa abduktiivista lähestymistapaa. Lähestymistavan tutkimuksellisia kriteerejä ei ole vielä kehitetty kovin runsaasti, mutta ainakin abduktiivisenkin tutkimuksen luotettavuuteen kuuluu huolellinen, dokumentoitu ja vaihe vaiheelta perusteltu tutkimusprosessi, jossa ei jätetä huomioimatta yllätyksiä.

Teorian ja empirian sekä ennakkokäsitysten ja lopputulosten suhde kyseenalaistuu abduktiivisessa tutkimuksessa välttämättä. Abduktiivista tutkimusta ei voida tehdä ilman havaintoja ja niin sanottujen faktojen toteamista, mutta sitä ei voida tehdä myöskään ilman teoriaa. Abduktiivisessa tutkimuksessa suhtaudutaankin vakavasti sekä teorian että havaintojen tutkimiseen yhtäaikaaisesti tai vuorotellen. Hoitotieteilijät Katie Eriksson ja Unni Lindström (1997; 1999a; 1999b; vrt. myös Kotiranta 2008, 38) ovat kuvailleet, että abduktiivisessa tutkimusprosessissa liikutaan erityisesti teoreettisesta empirismistä empiiriseen teoriaan.

Tutkimusprosessin aikana tutkimuksen suunta voi muuttua, kun tehdään ennakoimattomia havaintoja ja huomataan fakta tai teoreettinen ongelma, joka ei sovellu olemassaolevaan käsitykseen tutkimuskohteesta. Tällaisia asioita pyritään abduktiivisessa tutkimuksessa selventämään ja selittämään. Tutkimukseni tavoitteena oli tuottaa teoriaa kuntoutustyöstä, erityisesti tarkastelemalla ja tutkimalla kuntoutustutkimuskäytäntöihin liittyviä työntekijöiden käsityksiä työstään, sen toteutusympäristöistä ja hyvästä kuntoutustutkimuksesta. Ongelma hyvästä työstä tuli vastaan vasta tutkimusprosessin kuluessa.

Työntekijöiden näkemyksiin kiinni pääseminen hajanaisessa kuntoutusjärjestelmässä

Selvitin vuosien 2011–2013 välillä suomalaiset organisaatiot, joissa kuntoutustutkimuksia toteutettiin. Tämä pohjatyö oli vaativa ja jouduin aloittamaan perustietojen keräämisestä. Missään ei ollut olemassa yhtenäisiä rekistereitä, kuntoutusjärjestelmä osoittautui myös tässä hajanaiseksi. Pohjatyön jälkeen toteutin kuntoutustutkimustyötä tekeville kyselyn, jossa selvitettiin kuntoutustutkimustyön puitteita ja jossa työntekijät kuvailivat omin sanoin organisaation ja yksikön tavoitteita sekä omia tavoitteita työssä. Kuntoutustutkimuksissa toimivat työntekijät kuuluivat laajasti eri ammattiryhmiin ja he toimivat sairaaloissa ja myös yksityisissä ja kolmannen sektorin palveluntoteuttajayksiköissä.

Kyselytutkimuksen jälkeen siirryin haastatteluihin. Haastateltavat olivat kuntoutustutkimustyötä tekeviä, ammanteiltaan lääkäreitä, sosiaalityöntekijöitä ja psykologeja sekä muita ammattilaisia. Haastatteluissa pyrin selvittämään työntekijöiden käsityksiä työstään. Lisäksi keskustelimme vaatimuksista. Kuuntelin, miten ihmiset puhuivat eri vaatimuksista työssä ja mitä he kertoisivat hyvästä ja onnistuneesta kuntoutustutkimuksesta. Teemahaastattelun pohjaksi olin arki-kielistänyt löyhästi Freidsonin (2001) teoriaan liittyvien kolmen ideologian, managerismin, konsumerismin ja professionalismin vaatimuksia. Arkikielellä puhuttiin muun muassa tehokkuuden vaatimuksista, markkinoiden vaatimuksista ja hyvän työn vaatimuksista. Työntekijät puhuivat runsaasti, he olivat varanneet aikaa haastatteluille. Minä kuuntelin ja pyrin antamaan heille tilaa.

Haastattelut olivat tutkimuksellisesti antoisia. Vastaan tuli myös hyvin koskettava tilanne, josta ote seuraavassa:

H: Niin se että, mihin se sitte niissä ratkaisuissa vaikuttaa, ja tietysti tärkeä et se edes kuultais, ja annetas sanoo mutta, sit kyl niin vahvasti tulee kuitenkin nää, yhteiskunnan rattaat jotka määrittelee mikä on mahdollista ja mikä ei. (tässä vaiheessa haastateltavan silmät kostuivat, hän myös pyyhki)

K: Surettaaks se sua

H: Surettaa

K: mmm

H: (on hiljaa) tai jotenki, et se on, tulee semmonen (on hiljaa)

semmonen että tota, hups keikkaa nyt, tämmönen sanotaan ääneen ja sit kuitenkin että, so what, mihin se johtaa

K:mm

H: Mut että on siellä, mää aattelen sillä tavalla jos positiivisesti aattelee, että onhan se yks merkki, et seki niinku nähdään mahdollisena että silläki olis merkitystä.

(Ote päättyy pitkään hiljaisuuteen)

Käsitykseni mukaan haastateltava liikuttui selvästi pohtiessaan kuntoutuksen kokemuksen huomioiden mahdollisuutta työssään ja työolosuhteissa. Hän nosti esiin, että on helppoa, jos ollaan samanmielisiä, mutta vaikeaa on, kun mielipiteet eroavat. Selvää ratkaisua ei tuossa tilanteessa ollut näkyvissä.

Päätäntö: Nykykuntoutuksen ihmisiin kiinnittyvä hyve-eettinen perusta ja toiminnan epälogiikka

Kaikki haastateltavat olivat kiinnostuneita kuntoutujista ja heidän jatkostaan kuntoutustutkimusten jälkeen, vaikka myös kerrottiin, että kaikkeen ei voida vaikuttaa, eikä kuntoutustutkimukseen tulleiden jatkoja aina pystyttyä seuraamaa. Kyse on erillisestä palvelusta, palvelujen joukossa.

Työntekijät puhuivat myös hyvän työn vaatimuksesta sisäisenä, heihin itseensä tiukasti kiinnittyvänä vaatimuksena. Tämä on merkittävää, kun ottaa huomioon, että työntekijät tuottivat tämän puhutavan itse. Tämän tutkimuksen myötä on edelleenkin merkittävää kysyä, onko työntekijöiden mahdollista tehdä työtään hyvin. Voivatko he toteuttaa työtään tavalla, joka ei ole liian paljon ristiriidassa sen kanssa, mitä he ajattelevat työn keskeisiksi päämääriksi. Voivatko ammattilaiset tuottaa hyvää kuntoutujille, niin että kuntoutujat kokisivat kuntoutuksen autenttisesti hyvin. Ja erityisesti, tukevatko työolosuhteet ja kompleksiset rakenteet onnistumista ja erilaisia onnistumisia?

Tutkimukseni avautui abduktiivisessa tutkimusprosessissa eettisille kysymyksille. Päättelin useista eri havainnoista ja tekijöistä, että kuntoutustyön perustelut muistuttavat paljon hyve-eettisiä perusteluja. Työllä pyritään hyvään, mutta samalla toiminnassa tulee vastaan arvojen ja päämäärien moninaisuuteen liittyviä ongelmia. Hyvä työ kuitenkin yhdisti eri ammattilaisia profesio- tai ammattitaustasta huolimatta, työntekijät olivat erityisen kiinnostuneita kuntoutujista ja heidän hyvänsä pyrkiminen oli yhteistä.

Kaiken tämän jälkeen on mahdollista pohtia, että kuntoutustoiminta saattaa muistuttaa kehää, jossa käsitellään ikuisia ongelmia vuodesta toiseen. Jos kuntoutusjärjestelmän uudistamisessa ei ole päästy selvään yhtenäisyyteen, voidaan kuntoutustoiminnassa päästä. Mitä jos kyse onkin siitä, että kuntoutuksen perusteisiin ja sen keskeisimpään teoriaan liittyy aina kysymys, voidaan kuntoutuksessa todella tietää, mitä hyvä on ja voidaan hyvistä tavoitteista siirtyä hyvään sinänsä. Lisäksi, voidaan kuntoutuksella vaikuttaa niin, ettei aiheuteta tuhoa ja vahinkoa.

Vaikka loogisesti voisimme ajautua kuntoutustoiminnassa kehäpäätelmään, voimme kuitenkin ajatella, että ihmisen toiminta ja maailma eivät ehkä muodostu loogisesti. On ehkä hyväkin, että jotkin ihmisen toimintaan liittyvät asiat palaavat aika ajoin yleiseen keskusteluun ja huomataan, että vahvat paradigmat ja uskomukset saattavat horjua peruskysymysten äärellä. Tutkimukseni tuotti uuden teoreettisen käsitteen. Kompleksisessa kuntoutusjärjestelmässä esiintyy hyväksityksiä. Näihin käsityksiin liittyy ristiriitaisuuksia.

Kirjallisuus

Alasuutari, Pertti (1989) Erinomaista rakas Watson. Johdatus yhteiskuntatutkimukseen. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Hanki ja Jää.

Curtis, Rebecca S. (1998) Values and Valuing in Rehabilitation. *Journal of Rehabilitation* 64(1), 42–47.

Day, Andrew & Ward, Tony (2010) Offender Rehabilitation as a Value-Laden Process. *International Journal of Offender Therapy and Comparative Criminology*, 54(3), 289–306.

Dougherty, Charles J. (1991) Values in Rehabilitation: Happiness, Freedom and Fairness. *Journal of Rehabilitation* 57(1), 7–12.

Emener, William G. (1991) Empowerment in Rehabilitation. An empowerment Philosophy for Rehabilitation in the 20th Century. *Journal of Rehabilitation*, 57(4), 7–12.

Eriksson, Katie & Lindström, Unni (1997) Abduction – A Way to Deeper Understanding of the World of Caring. *Scandinavian Journal of Caring Sciences* 1997 (11), 195–198.

Eriksson, Katie & Lindström, Unni (1999a) Abduktion och pragmatism - två vägar till framsteg inom vårdvetenskapen. *Hoitotiede* 11(5), 292–299.

Eriksson, Katie & Lindström, Unni (1999b) En vetenskapsteori för vårdvetenskapen. *Hoitotiede* 11(6), 358–363.

Freidson, Eliot (2001) *Professionalism, The Third Logic*. Chicago: The University of Chicago Press.

Grönfors, Martti (1982) *Kvalitatiiviset kenttätömenetelmät*. Helsinki: WSOY.

Järvikoski, Aila (1984) Kuntoutuksen kehityssuuntaukset. Kuntoutustoiminnan ja sen kehitykseen vaikuttavien tekijöiden analyysi. *Kuntoutussäätiön tutkimuksia* 16/1984. Helsinki: Kuntoutussäätiö.

Kessler, Henry. H. (1953) *Rehabilitation of the Physically Handicapped*. Revised Edition. New York: Columbia University Press.

Kotiranta, Tuija (2008) *Aktivoinnin paradoksit*. Jyväskylä Studies in Education, Psychology and Social Research 335. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.

Loisel, Patrick; Falardeau, M., Baril, R., José-Durant, M., Langley, A., Sauvé, S. & Gervais, J. (2005) The values underlying team decision-making in work rehabilitation for musculoskeletal disorders. *Disability & Rehabilitation* 27(10), 561–569.

Miettinen, Sari (2011) Muutoksen mahdollisuus Suomen kuntoutusjärjestelmässä. Akateeminen väitöskirja. Tampere: Tampereen yliopisto.

Paavola, Sami (2006) On the Origin of Ideas: An Abductivist Approach to Discovery. Philosophical Studies from the University of Helsinki 15. Helsinki: Helsingin yliopisto.

Paavola, Sami & Hakkarainen, Kai (2006) Entäpä jos...? Ideoiden abduktiivinen kehittäminen tutkimusprosessin olennaisena osana. Teoksessa K. Rolin, M. Kakkuri-Knuuttila & E. Henttonen (Toim.) Soveltava yhteiskuntatiede ja filosofia. Helsinki: Gaudeamus, 268–284.

Pensola, Tiina; Kesseli, K., Shemeikka, R., Rinne, H. & Notkola, V (2012) Kuntoutukseen? Sosioekonomiset tekijät Kelan kuntoutukseen hakemisessa ja myönnöissä. Kuntoutussäätiön tutkimuksia 86/2012. Helsinki: Kuntoussäätiö.

Pulkki, Jutta (2012) Aluetason kuntoutusjärjestelmä. Rakenne, organisaatio ja toiminta palvelujen saatavuuden näkökulmasta. Tampere: Tampereen yliopisto.

Rajavaara, Marketta & Lehto, Juhani (2013) Kuntoutusjärjestelmä tutkimuksen kohteena. Kuntoutusjärjestelmä vai epäjärjestelmä? Teoksessa U. Ashorn, I. Autti-Rämö, J. Lehto & M. Rajavaara (Toim.) Kuntoutus muuttuu – entä kuntoutusjärjestelmä? Helsinki: Kelan tutkimusosasto, 6–16.

Rissanen, Pekka & Pulkki, Jutta (2013) Kuntoutus lukuina. Kuntoutuspalvelujen käyttö yhden sairaanhoitopiirin alueella. Teoksessa U. Ashorn, I. Autti-Rämö, J. Lehto & M. Rajavaara (Toim.) Kuntoutus muuttuu – entä kuntoutusjärjestelmä? Helsinki: Kelan tutkimusosasto, 78–91.

Vilkkumaa, Ilpo (2002) Kuntoutustutkimukset. Anttolanhovi, Kaprakan kuntoutuspalvelukeskus, Merikosken kuntoutus- ja tutkimuskeskus.

Asiakirjalähteet

Eduskunnan asiakirja-arkisto. 2015. PTK 25 2015 vp/25.6.2015 (SKT 11/2015 vp).